

«το δικαίωμα στην πόλη: ένα ντοкуμαντέρ για τα
κινήματα πόλης και τις καταλήψεις χώρων στην
Αθήνα»

...και μερικές παρατηρήσεις
σχετικά με την πόλη και το δημόσιο χώρο στη
Λευκωσία
η πόλη ως αγαθό και ως δικαίωμα
όχι ως εμπόρευμα

<http://falies.com>

Ο τίτλος «το δικαίωμα στην πόλη» είναι παρμένος από το γνωστό βιβλίο του θεωρητικού του αστικού χώρου Anri Lefebvre. Το ντοкуμαντέρ είναι γυρισμένο στην Αθήνα του 2010, μετά από τη μη εμπορευματική πρωτοβουλία του blog: «με αφορμή... ένα συμβάν, ένα έργο τέχνης, ένα κείμενο...» <http://aformi.wordpress.com>.

Το θέμα του είναι η κατοίκηση των χώρων της πόλης και η χρήση του δημόσιου χώρου. Έτσι, παρουσιάζονται, πρώτον, κάποιοι κατειλημμένοι χώροι στην Αθήνα, (κάποιοι από αυτούς «αποτελέσματα» της εξέγερσης του Δεκ. '08) όπως και κάποιοι από τους ανθρώπους που συμμετέχουν στη συλλογική διαχείριση τους. Δεύτερον, παρουσιάζονται κάποιες θεωρητικές παρατηρήσεις σχετικά με το δημόσιο χώρο και το δικαίωμα χρήσης και εκμετάλλευσης του και τέλος, σχόλια για το πως αυτές οι παρατηρήσεις συνδέονται με τη δράση των σύγχρονων κινήματων πόλης στην Αθήνα, από το Σταύρο Σταυρίδη καθηγητή αρχιτεκτονικής στο ΕΜΠ και σημαντικό θεωρητικό της μελέτης του αστικού χώρου στην Ελλάδα.

Ο λόγος που επιλέξαμε να δείξουμε αυτό το ντοкуμαντέρ εδώ, σε αυτό το λίγο διαφορετικό φεστιβάλ, είναι γιατί θεωρούμε πως έχει ως θέμα του την πόλη και την κατοίκηση σε αυτή. Εκτός από το γεγονός ότι οι παρουσιάσεις που θα πραγματοποιηθούν είχαν ως θέμα τους τη Λευκωσία, όλο το φεστιβάλ, τόσο στο επίπεδο της ιδέας, όσο και σε αυτό της υλοποίησης παρουσιάζει στοιχεία συλλογικής δράσης για τη διεκδίκηση της γειτονιάς και του δημόσιου χώρου. Μάλιστα πραγματοποιείται σε μια περιοχή που αυτή τη χρονική στιγμή διάφορες παλιές και νέες ομάδες κατοίκων και χρηστών διεκδικούν τους χώρους της. Νέοι και ηλικιωμένοι, Κυπραίοι και «άλλοι», τρέντυ και «κουλτουριάριδες», «αναρχικοί» και καπιταλιστές, καταστηματαρχές και θαμώνες, κάτοικοι και εργαζόμενοι διαπραγματεύονται τα νέα νοήματα που αποκτά η «παλιά Λευκωσία», μια αστική περιοχή που βρίσκεται σήμερα σε έντονη φυσική και κοινωνικοπολιτική αλλαγή.

Για να αποφευχθούν οι όποιες παρεξηγήσεις θέλουμε να πούμε πως προβάλλοντας το ντοкуμαντέρ αυτό για τις δράσεις στην Αθήνα, δε θέλουμε να παρουσιάσουμε την Αθήνα ως έναν πρωτοποριακό χώρο ανάπτυξης των κινήματων πόλης, ούτε να πούμε πως επειδή τέτοιες

δράσεις γίνονται στην Αθήνα είναι απαραίτητα οι πιο σωστές ή αποτελούν το μόνο τρόπο κινητοποίησης στον αστικό χώρο. Δεν έχουμε δηλαδή ως σκοπό κάποια εξιδανίκευση του χώρου της Αθήνας και των κινητοποιήσεων σε αυτή. Τέτοιες και άλλες παρόμοιες συλλογικές δράσεις πραγματοποιούνται σε πολλές μεγάλες πόλεις του κόσμου και ιδιαίτερα στην Ευρώπη και την Αμερική και αυτό είναι λογικό μιας και στη σύγχρονη εποχή τα αστικά κέντρα, παρά τις όποιες εντόπιες πολιτισμικές και χωρικές ιδιαιτερότητες και διαφοροποιήσεις (π.χ. η ιδιαιτερότητα της Λευκωσίας) παρουσιάζουν κοινά ή κοντινά προβλήματα, ανάγκες, διαμάχες και βέβαια κοινούς τρόπους κινητοποίησης και δράσης των κατοίκων τους.

Για να αναφέρουμε κάποια από αυτά:

η εμπορευματοποίηση του δημόσιου χώρου και η έλλειψη ελεύθερων χώρων στην πόλη

η υπερ-χρήση του δημόσιου χώρου από το αυτοκίνητο και η αντίληψή του ως χώρο κίνησης και όχι στάσης

η διαχείριση των εθνικών, πολιτισμικών, πολιτικών και οικονομικών διαφορών που αναπτύσσονται ανάμεσα στις διαφορετικές ομάδες: εντόπιων και «άλλων», φτωχών και πλουσίων, ενεργών και «κοιμισμένων» «πολιτών»

και τέλος

η διαχείριση της αισθητικής -της «εικόνας»- της πόλης.

Όλα τα παραπάνω είναι θέματα που απαντώνται σχεδόν στο σύνολο των αστικών κέντρων, και φυσικά και στη Λευκωσία.

Η εποχή μάλιστα, εδώ στη Λευκωσία, φαίνεται να είναι πολύ κατάλληλη για την προβολή τέτοιων διαφορετικών τρόπων αντίληψης, τόσο του ίδιου του δημόσιου χώρου, όσο και των επιλογών και προοπτικών που μπορεί να έχει η συλλογική δράση και ενεργή συμμετοχή μας, στις αποφάσεις αλλά και την ίδια τη διαχείριση των δημόσιων χώρων στους οποίους ζούμε.

Εν ολίγοις, τα τελευταία χρόνια στη Λευκωσία προωθούνται ή προτείνονται μεγάλα έργα ανάπτυξης και «ανάπτυξης» στην παλιά πόλη και τη γύρω περιοχή (π.χ. πλατεία Ελευθερίας, Καθεδρικός, παλιό Γ.Σ.Π., πλατεία Σολωμού, παλιό Δημαρχείο...). Πολλά από αυτά τα έργα ανάπτυξης έχουν συναντήσει τη σθεναρή αντίδραση από διάφορες ομάδες πολιτών, μη κυβερνητικές οργανώσεις και φορείς. Σημαντικό όμως κατά τη γνώμη μας είναι πως με αφορμή την αντίδραση σε αυτά τα έργα, αλλά και σε άλλα περιστατικά που συμβαίνουν στην πόλη, έχουν κινητοποιηθεί ομάδες πολιτών και έχουν δημιουργηθεί νέες ομαδοποιήσεις που βασίζονται στην κοινή δράση με αντικείμενο (άμεσα ή έμμεσα) την ίδια την πόλη και τη ποιότητα ζωής σε αυτή.

Παραδείγματα όπως:

η κινητοποίηση αντίδρασης στην κοπή των δέντρων στην οδό Διαγόρου πριν δύο χρόνια,

η αντίδραση των πολιτών ενάντια στην απόφαση του δικαστηρίου στην υπόθεση των 10 αστυνομικών και η δημιουργία της *alert*,

η μεγάλη κινητοποίηση κατά της πρόσφατης «επιχείρησης σκούπα» που πραγματοποίησε η αστυνομία κατά μεταναστών στην παλιά πόλη, αλλά και η κινητοποίηση για την υποστήριξη του δικαιώματος διαφορετικής χρήσης της πλατείας Φανερωμένης, ακόμα και αυτό μάλιστα το φεστιβάλ της Θησέως και η ενεργή συμμετοχή σε αυτό ατόμων από την ομάδα «Αγρυπνοι εντός των τειχών» αλλά και άλλων ομάδων και ατόμων, μας δείχνουν πως «κινήματα πόλης» ή κινήσεις με επίκεντρο την πόλη έχουν αρχίσει να διαμορφώνονται και στη Λευκωσία.

Αυτό δείχνει τη διαμόρφωση μιας τάσης, η οποία παρά τις τοπικές της ιδιαιτερότητες παρουσιάζεται κοινή σε πολλές σύγχρονες πόλεις στον κόσμο. Δείχνει ακόμα πως σαν άνθρωποι αυτής της πόλης δείχνουμε να καταλαβαίνουμε σιγά σιγά πως σε πολλές περιπτώσεις η ενεργή συμμετοχή και κινητοποίηση όχι μόνο μπορεί να φέρει αποτελέσματα, αλλά προσφέρει και περαιτέρω σε αυτούς και στην πόλη. Θεωρούμε πως η ανάπτυξη των «κινήματων πόλης» και η συμμετοχή σε αυτά προσφέρουν πολλαπλά, τόσο σε αυτούς που συμμετέχουν, όσο και στην ίδια την πόλη. Είναι δείγμα μιας σύγχρονης αντίληψης της συμμετοχής και της έννοιας του δημόσιου στον αστικό χώρο.

Συγκεκριμένα, η δράση τέτοιων κινήματων περιλαμβάνει τη συμμετοχή όχι μόνο στην οργάνωση της δράσης στο δημόσιο χώρο, αλλά και στη διαχείριση του δημόσιου χώρου. Όπως τονίζεται και στο ντοκυμαντέρ: «δημόσιο δε σημαίνει κρατικό, σημαίνει αυτό το οποίο είναι διαθέσιμο στο κοινό, με όρους που δεν αποκλείουν και με όρους που εμπλέκουν -πολλές φορές- τους ίδιους τους χρήστες στη διαχείριση του».

Ακόμα ο δημόσιος χώρος τείνει να θεωρείται περισσότερο ως ένας χώρος μετάβασης (από το ένα μέρος στο άλλο) παρά ως χώρος κατοίκησης. Χαρακτηριστικό των κινήματων πόλης είναι το ότι αυτοί που συμμετέχουν ανακαλύπτουν τρόπους με τους οποίους μπορούν κάποια πράγματα και διαφορετικά. Πολλές φορές τέτοιες δράσεις δεν ζητούν απλά αυτό που θέλουν, αλλά αντίθετα βγαίνουν και το κάνουν. Έτσι, οι συμμετέχοντες «κάνοντας και συζητώντας γι' αυτό που κάνουν παράγουν καινούριες μορφές πολιτικής εμπλοκής και πολιτικής συνείδησης» (από το ντοκυμ.). Μορφές που επαναπροσδιορίζουν την έννοια της πολιτικής συμμετοχής ακριβώς γιατί στηρίζονται και προωθούν τις αμεσοδημοκρατικές διαδικασίες και ευνοούν την άμεση συμμετοχή και συνεργασία.

Τέτοιες πρωτοβουλίες είναι τις περισσότερες φορές ενάντια στην εμπορευματοποίηση του δημόσιου χώρου και βέβαια ενάντια στην εμπορευματοποίηση της χρήσης του δημόσιου χώρου. Το επίκαιρο παράδειγμα της Φανερωμένης ταιριάζει αρκετά εδώ: κάποιοι αποφασίζουν να κάνουν πάρτυ δρόμου γιατί αρνούνται να πρέπει να πληρώνουν είσοδο και πανάκριβα ποτά για να διασκεδάσουν με τους φίλους τους. Η πλατεία ενδείκνυται για αυτό γιατί προσφέρει ένα χώρο απελευθερωμένο από τραπεζοκαθίσματα και καταστήματα που σε μεγάλο βαθμό καταλαμβάνουν τους δημόσιους χώρους. Αυτό αμέσως προϋποθέτει μια κάποια οργάνωση τόσο του χώρου, όσο και της ίδιας της εκδήλωσης: στήσιμο του πάρτυ και διαχείριση του χώρου κατά τη

διάρκεια αλλά και μετά το πέρας της (π.χ. μάζεμα σκουπιδιών ή αυτοσχέδιοι κάδοι ανακύκλωσης για να καλύψουν το κενό στην ανακύκλωση που αφήνουν οι αρχές) και έτσι τελικά μαζί με τον χώρο διαμορφώνεται και η ομάδα ή οι ομάδες που συμμετέχουν στη δράση.

Η συμμετοχή όμως σε κινήματα πόλης μας προσφέρει ακόμα και μια αναβίωση της «χαμένης» αίσθησης της κοινότητας στις σύγχρονες πόλεις, επαναφέροντας την σε άλλη βάση και σε άλλη μορφή. Πλέον δεν υπάρχει μόνο η κοινότητα μιας συγκεκριμένης γειτονιάς -όπως παλαιότερα- αλλά μέσω αυτών τέτοιων δράσεων προσφέρεται η ευκαιρία να έρθουμε σε επαφή, και το πιο σημαντικό, να συνεργαστούμε με όρους απελευθερωμένης κοινωνικής συμμετοχής, σαν άνθρωποι που μας συνδέουν κοινοί προβληματισμοί, κοινά όνειρα και κοινά στοιχεία για το πώς οραματιζόμαστε την πόλη μας και φανταζόμαστε πως θέλουμε να ζούμε σε αυτή. Προωθείται με αυτόν τον τρόπο, ένας επαναπροσδιορισμός του ίδιου του δημόσιου χώρου και έτσι, ως αποτέλεσμα έχουμε την παραγωγή νέων διαφορετικών χώρων. Γιατί ένας χώρος δεν παράγεται μόνο από τα «σταθερά» του στοιχεία (τα φυσικά του χαρακτηριστικά), αλλά παράγεται διαρκώς από τους ανθρώπους που τον κατοικούν, τον αλλάζουν, τον οικειοποιούνται και τελικά τον ζουν.

Το ερώτημα τελικά είναι: θέλουμε τέτοιους διαφορετικούς χώρους στις πόλεις μας; Χώρους που να ευνοούν την συνάντηση και την κοινωνική και πολιτισμική επαφή; Χώρους ζωντανούς; Ή είμαστε ικανοποιημένοι με αυτούς που έχουμε και θέλουμε περισσότερους «όμορφους», εντυπωσιακούς αλλά ταυτόχρονα αποστειρωμένους και νεκρούς; Χώρους που αντί να προσκαλούν τη διαφορετικότητα και την συνεργασία, προωθούν αποκλεισμούς και ομοιομορφία.

φάλιες
ομάδα εντός και εκτός διαδικτύου
+ εναλλακτικά μήντια
<http://falies.com>